

**Харківський національний медичний університет
Кафедра латинської мови та медичної термінології**

**«Ars studendi terminologiae medicinali:
лінгвокультурологічний та лінгводидактичний аспекти
вивчення латинської мови та медичної термінології»**

**Матеріали
V Всеукраїнської студентської науково-практичної
онлайн-конференції
(18 квітня 2024 року)**

Харків-2024

Затверджено
Вченою радою ХНМУ.
Протокол № 4 від 25 квітня 2024 р.

ОРГКОМІТЕТ:

Капустник В. А. – ректор ХНМУ, доктор мед. н., професор, **голова оргкомітету**;
М'ясоєдов В. В. – проректор з наукової роботи ХНМУ, доктор мед. н., професор;
Маракушин Д. І. – директор ННІ з підготовки іноземних громадян ХНМУ, доктор мед. н., доцент;
Краснікова С. О. – декан V факультету з підготовки іноземних студентів ХНМУ, канд. філол. н., професор;
Дерев'янченко Н. В. – завідувач кафедри латинської мови та медичної термінології ХНМУ, канд. філол. н., доцент;
Беляєва О. М. – завідувач кафедри іноземних мов з латинською мовою та медичною термінологією ПДМУ, канд. пед. н., доцент;
Литовська О. В. – доцент кафедри латинської мови та медичної термінології ХНМУ, канд. філол. н., доцент;
Некрашевич Т. В. – доцент кафедри латинської мови та медичної термінології ХНМУ, канд. філол. н., доцент;
Колісник М. І. – викладач кафедри латинської мови та медичної термінології ХНМУ.

Редакційна колегія: канд. філол. наук Н. В. Дерев'янченко, канд. філол. наук О. В. Литовська, Колісник М. І.

Ars sudendi terminologiae medicinali: лінгвокультурологічний та лінгводидактичний аспекти вивчення латинської мови та медичної термінології : Матеріали V Всеукр. студентськ. наук.-практ. онлайн-конф., м. Харків, 18 квітня 2024 р. / ред. кол.: Н. В. Дерев'янченко та ін. Харків: ХНМУ, 2024. 108 с.

УДК 378.016:81.124'276.6:61(063)

ОНКОЛОГІЧНІ ТЕРМІНИ: СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИЙ ТА ОНОМАСІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця

Науковий керівник: викл. Гера Є.В.

Професійну комунікаційну компетентність майбутнього лікаря неможливо сформулювати без глибоких знань з медичної термінології. Формування мовної особистості лікаря, фахівця у своїй галузі, передбачає досконалі знання головних принципів термінотворення як рідної мови, так і міжнародної мови науки – латинської мови з її грецьким субстратом.

Латинська термінологія онкологічних захворювань є складною системою пов'язаних між собою понять та представляє особливий розділ клінічної підсистеми. Знання етимології та значень терміноелементів полегшує засвоєння та запам'ятовування дефініцій термінів, а розуміння загальних правил утворення термінів дозволяє швидко та правильно їх застосовувати у медичній практиці. Актуальність дослідження зумовлена практичною цінністю, як для вузьких спеціалістів, так і для фахівців широкого профілю.

Метою нашої розвідки було систематизувати онкологічні терміни та з'ясувати, наскільки їх назви є вмотивованими. Матеріалом слугували терміни, що представлені у медичних термінологічних словниках та МКХ-10 [1, 2, 3].

Онкологія (від дав.-грец. ὄγκος *пухлина* та дав.-гр. λόγος *вчення*) – розділ медицини, що займається вивченням причин виникнення, механізмів розвитку, клінічних проявів пухлин та розробляє методи їх профілактики, діагностики та лікування [4: 7]. Етимологічна розвідка засвідчила, що в давньогрецькій мові ὄγκος спочатку означало «купа, маса, ноша, тягар» та пов'язане з з ἐν-εὐκείῃ «нести», споріднене з псл. nesti, укр. *нести*, що лише згодом трансформувалось у «важку ношу» – «пухлину» [5].

Термінами, що найбільш часто використовуються, як окремо так і в термінологічних словосполученнях у значенні «рак», «ракова пухлина» є простий термін *cancer*, а також похідні *sarcoma* та *carcinoma*, що складаються з кореневої морфеми та суфікса *-oma* – «пухлина». За джерелом розвитку *cancer* та *carcinoma* належать до пухлин епітеліального походження, *sarcoma* – до пухлин зі сполучної тканини.

Назви більшості похідних термінів онкологічних захворювань складаються із двох частин: однієї або кількох кореневих морфем, що містять вказівку на джерело розвитку пухлини та суфікса *-oma*. Кореневі морфеми найчастіше відображають тип клітин, тканин, що трансформуються або забарвлення, якого вони набувають. Отже, ми виділили три типи однослівних термінів:

1. Однослівні терміни з кореневою морфемою «клітинний склад» пухлин: *histiocyoma* – пухлина, що розвивається з осідлих макрофагів та клітин Туютона, *lymphoma* – з лімфоцитів, *melanoma* – з меланоцитів, *astrocytoma* – з астроцитів, *hepatosarcoma* – з гепатоцитів, *leydigoma* – з клітин Лейдіга, *adenoma* – з аденоцитів, *thymoma* – з тимоцитів, *insuloma* – з інсулоцитів.

2. Однослівні терміни з кореневою морфемою «*тканинний склад*»: lipoma – пухлина, що розвивається внаслідок розростання жирової тканини, fibroma – розвивається із сполучної тканини, myoma – з м'язової тканини, osteosarcoma – з кісткової тканини, chondrosarcoma – з хрящової тканини, hibernoma – з бурої жирової тканини, neurōma – з нервової тканини, epithelioma – з епітеліальної тканини, leiomyoma – з гладкої м'язової тканини, rhabdomyosarcoma – зі скелетних (посмугованих) м'язів, chordoma – з тканин хорди, ganglioneuroma – з симпатичних гангліїв.

3. Однослівні терміни з кореневою морфемою, що позначає «*колір, пігмент*»: melanoma (від дав.грец. melanos – чорний) – пухлина, яка розвивається з пігментних клітин чорного кольору; chloroma, chlorleucosis (від дав.гр. chloros – зелений) – мієлобластна саркома, що при розрізі має зеленувате забарвлення, chloromyelōsis – мієльоз з інфільтратами зеленого кольору; xanthōma, xanthelasma, xanthofibroma (від грец. xanthos – жовтий) – доброякісні пухлиноподібні утворення жовтого кольору, leukaemia, leucosis (від дав. грец. leucos – білий) – злоякісне захворювання системи крові; phaeochromocytoma (від дав. грец. phaios – сірий, темний) – пухлина клітин мозкової речовини наднирників.

Багатослівні онкологічні терміни представляють собою бі- та тринімінальні сполуки з узгодженим та неузгодженим означеннями. Означення можуть вказувати на локалізацію пухлини, на ареал їх розповсюдження, а також надавати історичну довідку щодо вчених, що вперше описали захворювання. Тому ми розділили багатослівні терміни на такі групи:

1. Багатослівні терміни, що описують «*орган*» або «*анатомічну ділянку*» ураження: angioma glandulae thyroideae, lipoma femoris, adenoma hypophysis, sarcoma duodeni, leiomyoma intestini tenuis, glioblastoma cerebri, melanoma unguis, adenocarcinoma epidermis, haemangioma hepatis, ameloblastoma mandibulae.

2. Багатослівні *терміни-топоніми*: cancer Kangri (рак Кангрі), що зустрічається лише у Кашмірі на північному заході Індійського субконтиненту; cancer Kairo, що зустрічається лише в Японії.

3. Багатослівні *терміни-епоніми*: лімфома Беркітта, рак (синдром) Сезарі, саркома Юїнга, саркома Капоші, рак Пенкоста, хвороба Тюрка, синдром Пейтця-Єгерса, метастази Крукенберга, пухлина Вільмса, еритроплазія Кейра.

Отже, проаналізувавши деякий ареал онкологічних клінічних термінів, ми дійшли висновку, що всі назви пухлин та онкологічних захворювань не є безпідставними чи випадковими. Добір терміноелементів в однослівних термінах, як і комбінація лексем у багатослівних, завжди є виправданими та вмотивованими. Однослівні похідні терміни несуть базову інформацію щодо ураження типу клітин чи тканин, тоді як багатослівні – факультативну щодо локалізації пухлини, ареалу розповсюдження хвороби або історичну довідку.

Список використаних джерел:

1. Барбіл О.В., Шепя Н.С. Українсько-латинський словник клінічних термінів. Ужгород, 2012. 36 с.
2. Онкологія. Тлумачний словник / Шевченко А.І., Левик О.М., Мельничук А.П. Львів: Магнолія 2006, 2022. 176 с.

3. Словник клінічних термінів: російською, латинською та українською мовами / Н.П. Литвиненко, Н. В. Місник. К.: Книга-плюс, 2014. 848 с.

4. Щепотін І.Б., Чешук В.Є., Гривкова Л.В. та ін. Онкологія: підручник для ВНЗ IV р. а./ за ред. І. Б. Щепотін. Київ: Книга-плюс, 2011. 383 ст.

5. Етимологічний словник: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [URL:https://goroh.pp.ua/%D0%95%D1%82%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F/%D0%BE%D0%BD%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F](https://goroh.pp.ua/%D0%95%D1%82%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F/%D0%BE%D0%BD%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F) (дата звернення 30.03.2024).

Астанова А. Т.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ РЕСПІРАТОРНОЇ СИСТЕМИ НА МАТЕРІАЛАХ ЛАТИНСЬКОЇ, НІМЕЦЬКОЇ ТА АЗЕРБАЙДЖАНСЬКОЇ МОВ

Харківський національний медичний університет
Науковий керівник: доц., к.пед.н. Некрашевич Т. В.

Здійснення порівняльного аналізу термінологічних одиниць у різних мовах дозволяє зрозуміти відмінності та схожості між ними і виявити особливості термінологічної системи. Багато термінів у різних мовах мають схожі корені або структуру, що полегшує їх розуміння між мовами. Однак, є і відмінності, наприклад, у транслітерації, синтаксисі або вживанні відмінних відтінків. Такий аналіз корисний для медичних фахівців, що працюють з міжнародними колегами або пацієнтами, а також для перекладачів, які займаються медичним перекладом. Актуальність нашої теми зумовлена порівнянням, визначенням походження та морфології схожих або повністю однакових слів.

Мета дослідження полягає в тому, щоб здійснити комплексний аналіз термінологічних лексем дихальної системи на різних мовах, визначити їх подібність та відмінності та охарактеризувати їх важливість для вивчення латинської медичної мови та медицини в цілому.

Проблематикою вивчення медичної термінології як лінгвістичної структури у різних мовах загалом займалися провідні вітчизняні науковці: Левченко В. М., Перхач Р.-Ю. Т. [3] та інші. Особливості української медичної термінології в системі іноземних мов досліджувала науковець Кучеренко О. [2].

Науковець Кучеренко О. зазначає, що «продуктивне практичне оволодіння мовою обраного фаху неможливе без усвідомлення особливостей структури та змістового наповнення відповідних термінологічних систем української наукової мови; без активного використання понятійного термінологічного апарату; без навичок постійного зіставляння обсягу понять термінологічних одиниць, застосовуваних в українському мовленні та в рідних мовах іноземних здобувачів вищої освіти, а також міжнародних мовах науки (англійська, французька, німецька, китайська)» [2, с.47]. Науковці Левченко В. М. та Перхач Р.-Ю. Т. вказують на важливість «формування медичної лексики іншомовних запозичень, а саме впливу давньогрецької, латинської мов» [3, с.116], що